

MYNDIGHETEN FÖR
FAMILJERÄTT OCH
FÖRÄLDRASKAPSTÖD

Dnr: 2020-1370
Skellefteå 31 januari 2022

Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade

Slutrapport januari 2022

Regeringsuppdrag S2020/03859/SOF

Sammanfattning

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har under 2020-2021 haft i uppdrag att tillhandahålla adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade. Samtalsstödet har omfattat både nationellt och internationellt adopterade från 15 år och uppåt. Inom ramen för uppdraget har MFoF erbjudit samtalsstöd via en upphandlad utförare, Apoteksgårdens Kognitiva Center AB. Samtalsstödet har bestått av individuella psykoterapeutiska stödsamtal som utförts av legitimerade psykoterapeuter och legitimerade psykologer. Den enskilde har själv kunnat välja samtalsform via telefon, digitala lösningar eller genom fysiskt möte. Samtalsstödet har varit kostnadsfritt.

Under den period samtalsstödet erbjudits, den 1 september 2020 till och med den 31 december 2021, har 192 personer tagit del av samtalsstödet, varav en majoritet är kvinnor (82 procent). Medelåldern bland kvinnor är 37 år och bland män 33 år. I snitt har det handlat om drygt nio samtal per person. De som tagit del av samtalsstödet kommer från hela landet. Att stödet varit tillgängligt genom olika samtalsformer har varit en förutsättning för genomförandet när pandemin begränsat möjligheten till fysiska möten.

Anledningarna till att stödet söks är flera och ofta en kombination av olika orsaker. Flera av de individer som nyttjat samtalsstödet beskriver att det handlat om att få hjälp med att hantera sina känslor kring adoptionen, samtala med någon som är neutral och möta någon som förstår deras adoptionsproblematik. Det finns också andra anledningar.

Helhetsomdömet om samtalsstödet från individerna som tagit del av stödet är övervägande positivt, det är även deras bedömning av hur väl samtalsstödet har varit ett stöd för dem samt tillgängligheten till stödet. Även om de allra flesta som nyttjat stödet är nöjda finns det också personer som är missnöjda. Kritik som framkommit handlar om att stödet inte i tillräckligt hög grad varit adoptionsspecifikt. MFoF har, i samband med upphandling av tjänsten, ställt krav på specifik yrkeskompetens och erfarenhet och bedömt att utföraren har det.

MFoF anser att adoptionsspecifikt samtalsstöd bör fortsätta att erbjudas på lång sikt. MFoF ser positivt på beslutet som regeringen fattat om att myndigheten även under 2022-2023 ska tillhandahålla adoptionsspecifikt samtalsstöd. Uppdraget omfattar adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar och ska erbjudas både individuellt och i grupp.

MFoF är redo att fortsatt tillhandahålla samtalsstöd genom upphandlad utförare i väntan på att beslut fattas om var stödet varaktigt ska placeras. Erfarenheter från uppdragets genomförande under 2020-2021 liksom synpunkter från de som tagit del av samtalsstödet är värdefulla och kommer att ligga till grund för MFoF:s fortsatta uppdrag att tillhandahålla adoptionsspecifikt samtalsstöd under kommande år.

Rapporten har skrivits av Hanna Pettersson, utredare vid MFoF.

Innehåll

Sammanfattning	3
Beskrivning av uppdraget.....	6
Perspektiv som påverkar uppdraget	6
Bakgrund	7
Hur uppdraget genomfördes	8
Planering och samråd	8
Definition av målgrupp och ålder	8
Adoptionsspecifikt och tillgängligt stöd	9
Upphandling av utförare	9
Informationsspridning	9
Resultat	11
Statistik	11
Orsaker till att samtalsstödet söktes och form av stöd.....	12
Jämställdhetsanalys.....	12
Analys och slutsatser	13
Utförarens reflektioner.....	13
Utvärdering av samtalsstödet	13
MFoF:s fortsatta arbete avseende adoptionsspecifikt samtalsstöd.....	14
Ytterligare behov	14
Sammanfattande slutsatser	16

Beskrivning av uppdraget

Regeringen gav den 30 april 2020 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i uppdrag att tillhandahålla adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till målgruppen adopterade (S2020/03859/SOF). Enligt uppdragsbeskrivningen skulle stödet vara ett komplement till den ordinarie hälso- och sjukvården och uppdraget skulle sträcka sig till och med 2021. Stödet skulle delvis kunna ges utanför ordinarie kontorstid. Strukturen för stödet skulle organiseras för att uppnå en så bra kvalitet och en så stor tillgänglighet som möjligt oberoende av var i landet den enskilde befinner sig.

I myndighetens uppdrag ingick att aktivt sprida information riktad till målgruppen om att stödet fanns tillgängligt. Genomförandet av uppdraget skulle ske i samråd med Socialstyrelsen. Uppdraget skulle delredovisas senast den 31 maj 2021 och slutredovisas den 31 januari 2022 till regeringen (Socialdepartementet). Redovisningarna skulle innehålla en redogörelse som visar de vanligaste orsakerna till stödbehovet, typ av stöd och antal enskilda individer som använt sig av tjänsten. Redovisningen skulle i dessa olika kategorier vara köns- och åldersindelad.

Perspektiv som påverkar uppdraget

MFoF är en kunskapsmyndighet med familjefrågor som uppdrag och barnets bästa i fokus. Barnets rättigheter ska alltid genomsyra MFoFs arbete. Myndigheten fick under 2020 ett förnyat uppdrag att fortsätta utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen. I mars 2021 beslöt regeringen att MFoF ska vara en hbtqi-strategisk myndighet och i sin verksamhet främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

Uppdraget har också koppling till Agenda 2030 och det tredje globala utvecklingsmålet: Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar med delmål 3.4: Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande. I uppdraget har MFoF beaktat barnets rättigheter med utgångspunkt i barnkonventionen i fråga om avgränsning av ålder för stödet. Samtalsstödet har också erbjudits jämställt och jämlikt till målgruppen.

Bakgrund

Rätten till stöd till adopterade¹ är reglerad i både svensk lag och i internationella konventioner. Sedan 1998 har socialnämnden ett särskilt ansvar för att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas hos adopterade och deras familjer efter det att ett ärende om adoption har avgjorts. Men även andra aktörer både inom kommuner och inom regioner har ett viktigt ansvar. Socialnämndens förtydligade ansvar enligt 5 kap. 1 § SoL omfattar inte vuxna adopterade. Kommunen har dock det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Eftersom särskild kunskap om adoption ska finnas hos socialtjänsten är det lämpligt att ta tillvara denna kunskap även när det gäller vuxna adopterade. Vuxna adopterade ska således också kunna vända sig till socialtjänsten om de behöver stöd och hjälp med anledning av adoptionen.

Att antalet internationella adoptioner minskar i Sverige, liksom i resten av världen, innebär en utmaning för yrkesverksamma inom kommuner och regioner att uppehålla nödvändig kompetens och kapacitet inom adoptionsområdet.

Ur ett juridiskt perspektiv är adoption en enskild händelse, ett beslut vid en given tidpunkt som föregåtts av ett antal juridiska och etiska ställningstaganden. Ur ett individperspektiv är adoption en händelse som på olika sätt kan påverka individen genom hela livet. Internationellt adopterade är inte någon enhetlig grupp men gemensamt på gruppnivå är att de alla har erfarenhet av tidiga separationer från sina ursprungsföräldrar. Svensk och internationell forskning visar att internationellt adopterade på flera sätt är en mer sårbar grupp än andra², behov av psykosocialt stöd kan därför finnas hos den adopterade under hela livet under olika livsfaser. Det innebär att kunskap om adoptionsspecifika behov behöver finnas hos olika aktörer vid olika tidpunkter i den adopterades liv, både inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.

I en skrivelse till Socialdepartementet under 2019 lämnade MFoF förslag på olika åtgärder för att förbättra stödet såväl före som under och efter internationell adoption. Inför 2020 tilldelades MFoF ökat anslag för att stärka stödet i samband med internationell adoption. Myndigheten fick också särskilda uppdrag under 2020-2021 som handlade om att ge direkt stöd till adopterade, dels ett uppdrag att ge individuellt stöd till internationellt adopterade som söker sitt ursprung, dels ett uppdrag som beskrivs i denna rapport att tillhandahålla adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade.

Regeringen har även vidtagit andra åtgärder för att adopterade ska få bättre stöd. Socialstyrelsen fick i sitt regleringsbrev för 2021 uppdraget att genomföra en kartläggning och analys av hur hälso- och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov hos adopterade. Särskilt fokus i uppdraget ska ligga på vård och stödsatser vid psykisk ohälsa. MFoF är samverkande part i uppdraget och har fått möjlighet att lämna sina synpunkter och underlag till kartläggningen, bland annat information om uppdraget att tillhandahålla adoptionsspecifikt samtalsstöd.

Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har också haft ett uppdrag att tillsammans med andra myndigheter, däribland MFoF, inkomma med underlag inför en ny strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Att utreda behov av adoptionsspecifikt stöd och föreslå vilka hjälp- och stödsatser som bör erbjudas och hur dessa bör organiseras kommer också att vara en viktig del i den utredning regeringen tillsatt för att kartlägga och analysera hur regelverk, organisering och processer inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet har fungerat tidigare och fram till idag (Dir. 2021:95).

Sammantaget pågår det olika insatser och aktiviteter för att ytterligare stärka och utveckla adoptionsspecifikt stöd.

¹ Med adopterade avses genomgående internationellt adopterade, om inte annat skrivs.

² Hjern A, Lindblad F, Vinnerljung B. Lancet. 2002;360(9331):443-8.

Hjern A, Palacios J, Vinnerljung B, Manhica H, Lindblad F. EclinicalMedicine. Epub 30 nov 2020. doi: 10.1016/j.eclinm.2020.100643.

Hur uppdraget genomfördes

I det följande beskrivs de olika steg som föregick det praktiska genomförandet av samtalsstödet samt hur MFoF spridit information om stödet. Genomförandet liksom preliminära resultat och slutsatser presenterades också i delrapporteringen av uppdraget i maj 2021.

Planering och samråd

MFoF fick uppdraget att erbjuda samtalsstödet den 30 april 2020. Tiden som följde under våren och sommaren användes till att planera, utforma och upphandla stödet innan samtalsstödet praktiskt kunde erbjudas från och med den 1 september 2020. Att samråda med andra myndigheter och organisationer var en viktig del i det förberedande arbetet. MFoF diskuterade uppdraget med tjänstepersoner vid Socialstyrelsen som arbetar inom områdena barn och unga, adoptioner och psykisk ohälsa. Dialogen handlade bland annat om lagstiftning inom området, lämplig kompetens för utföraren samt passande ålder för att ta del av samtalsstödet.

MFoF kontaktade även andra myndigheter och organisationer för att klargöra vilken lagstiftning som är tillämplig vid utförandet av ett samtalsstöd samt lämpliga avgränsningar och kravställningar för utförandet av stödet. När en person får stöd av en behandlare med en yrkeslegitimation gäller rådande hälso- och sjukvårdslagar. Det innebär att behandlaren/utföraren är skyldig att skriva journal och att reglerna om tystnadsplikt gäller. MFoF har inte något grunduppdrag att ge vård, myndigheten utredde därför hur formerna för vårdgivaransvar skulle kunna lösas. Synpunkter från bland annat Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och Socialstyrelsen var användbara för det fortsatta arbetet att utforma stödet. MFoF bedömde att tjänsten skulle utföras av en leverantör som kunde vara vårdgivare med eget vårdgivaransvar.

MFoF var även i kontakt med bland annat BRIS, Barnens rätt i samhället, för att ta del av deras arbetsätt för digitala möten samt deras syn på lämplig åldersgräns för samtalsstödet.

Definition av målgrupp och ålder

MFoF är i enlighet med Haagkonventionen Sveriges centralmyndighet för internationella adoptioner. Socialstyrelsen är den myndighet som ansvarar för frågor om nationell adoption. I uppdraget att tillhandahålla samtalsstöd finns ingen avgränsning att stödet enbart ska erbjudas internationellt adopterade. MFoF har bedömt att samtalsstödet ska erbjudas till svenska medborgare som antingen är nationellt eller internationellt adopterade.

Samtalsstödet ska vara ett komplement till den ordinarie hälso- och sjukvården. Det innebär att personer som har behov som bedöms vara mer omfattande än det samtalsstödet enligt uppdraget kan erbjuda behöver hänvisas vidare till ordinarie hälso- och sjukvård.

Utifrån dialog och samråd med andra myndigheter och andra aktörer kom MFoF fram till att 15 år är en lämplig ålder för att själv kunna vara mogen för att ta del av den typ av samtalsstöd som MFoF fått i uppdrag att tillhandahålla. Bedömningen av barnets mognad är central för vilken grad av självbestämmande och inflytande ett barn får i vård och omsorg. I vissa fall finns det specifika åldersgränser i lagstiftningen som rör när barnet får vara med och bestämma, framför allt för socialtjänsten.

Ett barn som har fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt SoL och LVU. Det innebär bland annat att barnet själv kan söka bistånd. Vårdnadshavarens inställning till ansökan och behov av bistånd behöver hämtas in under utredningen³.

Adoptionsspecifikt och tillgängligt stöd

Utifrån samråd med Socialstyrelsen och genom övrig informationsinhämtning bedömde MFoF att samtalsstödet skulle utföras av legitimerad psykoterapeut eller legitimerad psykolog. Anlitad psykoterapeut/psykolog skulle ha minst två års erfarenhet av arbete med individuellt samtalsstöd till adopterade, ha kunskap om och erfarenhet av arbete med anknytningsproblematik samt krishantering och komplex psykisk ohälsa.

För att göra samtalsstödet så tillgängligt som möjligt oberoende var i landet den enskilde befinner sig, planerade MFoF för att stödet i första hand skulle erbjudas via digitala lösningar eller via telefon. I kontakten med BRIS hade MFoF fått ta del av deras erfarenheter om hur de utformat digitalt stöd. Att samtalsstödet kunde erbjudas digitalt eller via telefon visade sig vara lyckosamt när Corona-pandemin senare begränsade möjligheten till fysiska besök.

Upphandling av utförare

MFoF bedömde att samtalsstödet skulle utföras av en leverantör som kunde vara vårdgivare med eget vårdgivaransvar. Genom en offentlig upphandling (LOU) utsågs Apoteksgårdens Kognitiva Center AB till utförare av samtalsstödet. Tillvägagångssättet vid upphandlingen har beskrivits detaljerat i den delrapport som MFoF lämnade till Socialdepartementet i maj 2021.

Informationsspridning

MFoF har riktat information om samtalsstödet direkt till målgruppen samt till yrkesverksamma och andra som kan tänkas komma i kontakt med målgruppen.

Information om samtalsstödet har funnits på myndighetens webbplats och på andra sociala kanaler. De personer som vänt sig till MFoF för att få stöd vid ursprungssökning har även fått information om möjligheten att få samtalsstöd, då det både under och efter sökprocessen kan uppstå behov av sådant stöd. MFoF har också muntligen och skriftligen informerat adoptionsorganisationerna och adopterades föreningar och bett dem att förmedla informationen vidare.

I början av 2021 skickade MFoF ut ett brev till landets alla kommuner med information om myndighetens pågående uppdrag och stödjande insatser inom området internationell adoption, bland annat om möjligheten för adopterade att få samtalsstöd. Myndigheten har också kontaktat olika yrkesföreningar samt annonserat om samtalsstödet i ett antal yrkestidningar. MFoF har även kontaktat 1177 Vårdguiden och webbplatsen UMO som vänder sig till alla mellan 13 och 25 år. Både Vårdguiden och UMO har information om samtalsstödet till adopterade på sina webbplatser.

Sammanfattningsvis har det funnits ett antal kanaler där de som är adopterade har kunnat få kännedom om att möjligheten till samtalsstöd finns.

³ Bedöma barns mognad för delaktighet. Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården. Socialstyrelsen (2015)

Resultat

Statistik

Under den tid som det adoptionsspecifika samtalsstödet funnits tillgängligt, 1 sep 2020 – 31 dec 2021, har totalt 192 personer tagit del av detta. Antal kontakter var i genomsnitt 9,5 per person. Andel internationellt adopterade var 98 procent och andel nationellt adopterade 2 procent. Det finns en geografisk spridning i landet bland de som tagit del av stödet.

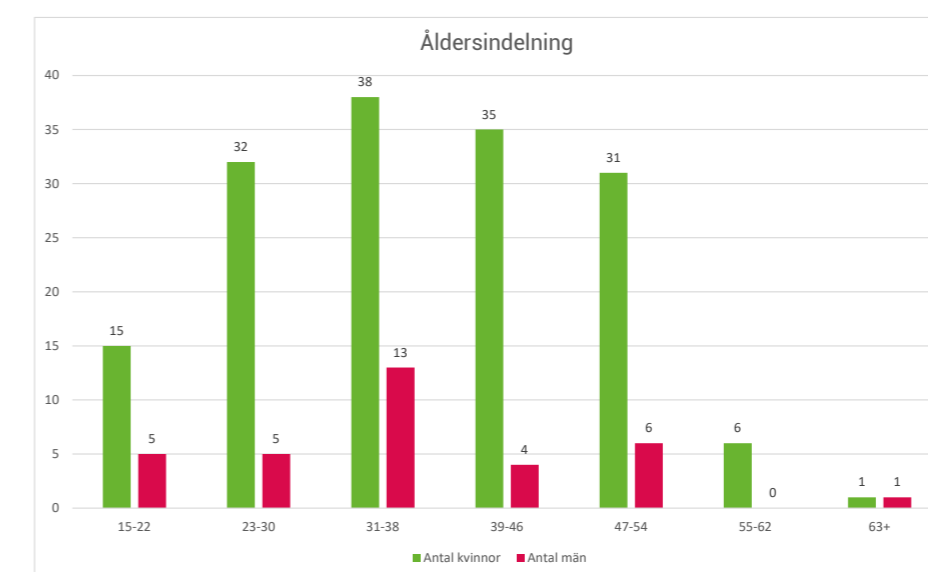
Den sista december 2021 hade 111 individer, 14 män och 97 kvinnor, avslutat sitt samtalsstöd. 81 individer hade ett pågående samtalsstöd vid rapporteringstillfället⁴. Fem kvinnor har hänvisats vidare efter första samtalet.

Tabell 1: Antal individer, uppdelat efter kön, som tagit del av samtalsstödet under 2020-2021 (anges i antal och procent).

	Antal	Kvinnor	Män
Individer med pågående samtalsstöd	81	61 (75%)	20 (25%)
Individer som avslutat sitt samtalsstöd	111	97 (87%)	14 (13%)
Totalt	192	158 (82%)	34 (18%)

Köns- och åldersfördelningen: 34 män i åldern 15 - 64 år, medelålder 33 år och 158 kvinnor i åldern 15 - 64 år, medelålder 37 år.

Diagram 1: Ålder och könsfördelning bland de som tagit del av samtalsstödet

⁴ Enligt statistik lämnad av utföraren 2022-01-11.

Orsaker till att samtalsstödet sökts och form av stöd

De flesta som sökt det adoptionsspecifika samtalsstödet har gjort det utifrån en kombination av orsaker. För många har det handlat om att få hjälp med att hantera sina känslor kring adoptionen, samtala med någon som är neutral och möta någon som förstår deras adoptionsproblematik. Problem med nedstämdhet/oro/ångest eller anknytningsproblematik var också vanliga orsaker till att stödet söktes. Rotlöshet, tankar kring identitet eller utanförskap var andra återkommande motiv.

Teman som också kunde urskiljas i samtalen handlade om eget föräldraskap, stress och prestation samt känslor och tankar som väckts och behövde bearbetas hos dem som sökt och funnit sin ursprungsfamilj. Den aktuella diskussionen som rör misstankar eller uppgifter om oegentligheter har också gjort att det funnits behov av adoptionsspecifikt samtalsstöd. Det fanns inga skillnader mellan mäns och kvinnors motiv till att söka samtalsstöd.

Samtalsstödet utfördes av legitimerade psykoterapeuter och legitimerade psykologer. De adopterade kunde själv välja om stödet skulle ske via telefon, digitalt eller genom fysiskt besök på någon av utförarens mottagningar. De flesta valde samtalsstöd via telefon och digitala lösningar. De som nyttjat samtalsstödet ville ofta ha regelbunden kontakt en gång i veckan som över tid glesades ut till var fjortonde dag och så kallade boostersamtal (uppföljande samtal) en gång i månaden. De allra flesta önskade en längre regelbunden kontakt med samma terapeut.

Jämställdhetsanalys

Betydligt fler kvinnor än män har nyttjat samtalsstödet, andelen kvinnor är som tidigare beskrivits 82 procent medan andelen män är 18 procent. Även bland adopterade som tagit del av stödet vid ursprungssökning, ett parallellt uppdrag för myndigheten, visar statistiken att fler kvinnor än män tagit del av stödet (75 procent kvinnor jämfört med 25 procent män). Skillnaden mellan män och kvinnor kan jämföras med könsfördelningen för samtliga personer som adopterats internationellt till Sverige, där andelen kvinnor är 55 procent och andelen män 45 procent⁵.

Skillnaden kan även relateras till statistik från Nationella folkhälsoenkäten som visar att förekomsten av psykisk ohälsa är högre bland kvinnor än män i yrkesverksamma åldrar (25-64) och bland äldre (65-79 år och 80+ år). Det gäller både självrapporterade psykiska besvär och psykiatriska diagnoser inom öppen- och slutenvården⁶.

I en rapport från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)⁷ beskrivs möjliga strategier för att utveckla vårdens arbete, med utgångspunkt i ojämställdhet och normer för maskulinitet. Bland annat beskrivs att pojkar inte uppmuntras att vara uppmärksamma på sina egna och andras emotionella behov på samma sätt som flickor, och att detta blir särskilt tydligt när det gäller att söka hjälp.

I slutrapporten för MFoF:s regeringsuppdrag om jämställdhetsintegrering⁸ har MFoF belyst de ojämna könsfördelningarna avseende stöd vid samtalsstöd och ursprungssökning. Som ett led i att bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen föreslog MFoF ett antal aktiviteter som myndigheten planerat att genomföra under 2022-2023. Det handlar bland annat om att försöka ta reda på varför färre män söker stöd, undersöka vilken typ av stöd som män efterfrågar, samt att se över kommunikationsvägar så att information om möjligheten till stöd finns tillgänglig för internationellt adopterade oavsett kön.

5 SCB:s befolkningsdatabas.

6 Ojämlighet i psykisk hälsa i Sverige. Hur är den psykiska hälsan fördelad och vad beror det på? (2019) Folkhälsomyndigheten

7 Sveriges kommuner och landsting (nu SKR) 2018. Maskulinitet och psykisk hälsa. Strategier för förbättringsarbete i vård och omsorg.

8 Slutrapport för regeringsuppdrag S2020/07380. Inriktning för MFoF:s arbete med jämställdhetsintegrering 2022-2025.

Analys och slutsatser

Till grund för följande analys och slutsatser ligger resultatet av den utvärdering av samtalsstödet⁹ som MFoF låtit göra tillsammans med utförarens reflektioner samt MFoF:s egna erfarenheter.

Utförarens reflektioner

Samtalsstödet ska vara ett komplement till ordinarie insatser inom hälso- och sjukvård. Utföraren har beskrivit att de adopterade ibland uttryckt en önskan om att samtalsstödet inte bara ska vara ett adoptionsspecifikt samtalsstöd utan att de också haft en önskan om individuella psykoterapeutiska behandlingar. Det har ibland varit svårt att möta de som är "kritiska/arga". Trots att de fått möjlighet att byta och välja terapeut, även terapeut med egen adoptionsspecifik bakgrund, har de ändå inte varit nöjda då de är arga över hela sin livssituation. Utföraren uppger att det som regel varit ett jämt flöde av sökande till stödet, men att det ökat när granskning av internationella adoptioner förekommit i media.

Det har funnits en osäkerhet om samtalsstödet fortsättningsvis ska erbjudas, då uppdraget omfattat perioden 2020-2021. Utföraren har därför inte kunnat boka in samtal för de individer som velat ha fortsatt samtalsstöd efter perioden. Terapeuterna har hamnat i en sits där de inte vet om de ska göra ett avslut med den enskilde eller inte. Det har också fortsatt komma in nya förfrågningar från adopterade om samtalsstöd som har hamnat på en osäker väntelista.

Även om stödet har varit menat för adopterade har förfrågningar från föräldrar till adopterade barn successivt ökat, både från föräldrar med vuxna- och tonårsbarn.

Utvärdering av samtalsstödet

För att få en sammanställning av erfarenheterna och effekterna av samtalsstödet och skapa en större förståelse för målgruppens behov uppdrog MFoF åt Sweco att under hösten 2021 genomföra en utvärdering av samtalsstödet genom en webbenkät till de som då tagit del av stödet¹⁰.

Helhetsomdömet om samtalsstödet var i huvudsak positivt, närmare två av tre av de svarande var nöjda varav de flesta var mycket nöjda. Även bedömningen av samtalsstödet effekter var mer positiv än negativ. De flesta svarande var också nöjda eller mycket nöjda med tillgängligheten till stödet. Även om de allra flesta som nyttjat stödet är nöjda finns det också en grupp som är missnöjda.

Kritik som framkommit handlar till största del om att stödet inte i tillräckligt hög grad varit adoptionsspecifikt. MFoF:s tolkning av adoptionsspecifikt stöd är att det avser individuellt bedömda insatser riktade till adopterade vars syfte är att avhjälpa behov som på olika sätt kan härledas till omständigheter kopplat till adoptionen eller tiden före. MFoF har, i samband med upphandling av tjänsten, ställt krav på specifik yrkeskompetens och erfarenhet och bedömt att utföraren har det.

Terapeuterna ska vara legitimerade psykoterapeuter eller legitimerade psykologer. Anlitad psykolog/psykoterapeut ska ha minst två års erfarenhet av arbete med individuellt samtalsstöd till adopterade, ha kunskap om och erfarenhet av arbete med om anknytningsproblematik samt krishantering och

9 Adoptionsspecifikt samtalsstöd. Enkätundersökning bland adopterade som tagit del av samtalsstödet 2020-2021. Sweco.

10 Utvärderingen genomfördes som en totalundersökning genom en webbenkät till de 150 individer som fram till oktober 2021 tagit del av samtalsstödet. 86 personer besvarade enkäten vilket motsvarar 57 procent av samtliga. För att försöka uppskatta om svaren är representativa för gruppen som helhet har uppgifter om kön och ålder för de som svarat jämförts med data för alla som tagit del av stödet. Resultatrapporten har tidigare publicerats på MFoF:s webbplats.

komplex psykisk ohälsa. Den kopplingen kan behöva tydliggöras för klienten/den enskilde inför och i samtalen. Att insatsen har namnet adoptionsspecifikt stöd medför antagligen vissa förväntningar om att kopplingen till att personen är adopterad ska vara ännu tydligare.

Vissa har önskat att terapeuten ska ha egen erfarenhet av att vara adopterad. Jämfört med andra områden kan det finnas både för och nackdelar med att behandlaren har egen erfarenhet. MFoF ser att formell kompetens och erfarenhet av arbete med liknande frågeställningar är värdefullt. MFoF ser dock att både myndigheten och andra aktörer fortsatt behöver inhämta kunskap om vad som är adoptionsspecifikt stöd.

MFoF:s fortsatta arbete avseende adoptionsspecifikt samtalsstöd

MFoF anser att det är viktigt med kontinuitet och långsiktighet och att samtalsstödet till adopterade behöver finnas kvar som ett uppdrag hos myndigheten till dess att beslut fattas om var det varaktigt ska placeras. Det finns behov av kontinuitet i stödformen för att utforma och organisera samtalsstödet på ett bra sätt och framförallt för den enskilde. Det har funnits en oro bland de som nyttjar stödet att stödformen ska upphöra vid årsskiftet 2021. MFoF ser positivt på beslutet som regeringen fattat om att myndigheten även under 2022-2023 ska tillhandahålla ett adoptionsspecifikt samtalsstöd.

Det utökade uppdraget att erbjuda samtalsstöd omfattar både adopterade och adoptivföräldrar, stödet ska erbjudas både individuellt och i grupp. Även adoptivföräldrar kan ha behov av samtalsstöd.

Erfarenheter från uppdragets genomförande under 2020-2021 liksom synpunkter från de adopterade som tagit del av samtalsstödet är värdefulla och kommer ligga till grund för MFoF:s fortsatta uppdrag att tillhandahålla adoptionsspecifikt samtalsstöd, för flera målgrupper och i olika former, under kommande år.

Myndigheten kommer också arbeta aktivt med att sprida information till berörda målgrupper om möjligheten till stöd. Därutöver planerar MFoF att vidare undersöka den ojämna könsfördelningen bland de som söker stödet.

Ytterligare behov

Samtalsstöd till fler målgrupper

MFoF bedömer att det finns behov av adoptionsspecifikt samtalsstöd även för andra målgrupper. För adopterade barn/tonåringar yngre än 15 år kan möjligheten till adoptionsspecifikt samtalsstöd (exempelvis genom samtalsstöd i grupp) vara till hjälp i deras identitetsutveckling i en ålder då många existentiella frågor dyker upp. Ett adoptionsspecifikt samtalsstöd kan utgöra en viktig förebyggande insats.

Behov av adoptionsspecifikt samtalsstöd i gruppform för vuxna adopterade kan även finnas för adopterade som själva ska bli föräldrar. Frågor och funderingar om ursprung och tillhörighet väcks ofta i samband med eget föräldraskap.

Det finns praktisk erfarenhet och goda exempel att hämta av adoptionsspecifikt samtalsstöd till olika målgrupper från de nordiska grannländerna. Exempelvis från Danmark som redan 2007 genomförde ett första PAS-rådgivningsprojekt och sedan fortsatt att utveckla PAS-stödet som idag omfattar en permanent PAS-verksamhet med bland annat rådgivning enskilt och i grupp till flera målgrupper.

Utökad stöd vid psykisk ohälsa

MFoF bedömer att samtalsstödet till adopterade utförts i enlighet med uppdragets beskrivning och ser att stödet kan tillgodose ett behov hos adopterade. MFoF anser dock att det befintliga samtalsstödet inte är tillräckligt för att möta mer omfattande behov av stöd vid psykisk ohälsa som finns hos målgruppen.

Som tidigare beskrivits i rapporten fanns det i de flesta fall en kombination av orsaker till varför de som sökt samtalsstödet gjorde det. I utvärderingen av stödet svarade fler än hälften att de inte hade något annat samtalsstöd vid sidan av det adoptionsspecifika samtalsstödet. Samtidigt uppgav en stor del av de svarande psykiska besvär som exempelvis nedstämdhet/oro/ångest. Detta visar att gruppen inte sökt alternativt inte fått stöd från första linjen när det gäller psykisk ohälsa. Många av de som tagit del av det adoptionsspecifika samtalsstödet har önskat att det också ska omfatta behandling, vilket inte ingått i uppdraget.

Forskning visar att det på gruppnivå bland internationellt adopterade finns överrisker för suicid och suicidhandlingar. Samtalsstödet ska vara ett komplement till den ordinarie hälso- och sjukvården och syftar inte till att medicinskt utreda och behandla individer med mer omfattande behov som behöver annat stöd än vad ett vägledande samtal kan ge. MFoF erfar att många adopterade inte känner sig nöjda i kontakten med hälso- och sjukvården då sjukvården inte möter gruppens delvis specifika behov. MFoF anser att kompetens, stöd och vård för att möta sådana behov måste utvecklas och erbjudas.

Klargöra vad stöd till adopterade omfattar

I ett nationellt perspektiv pågår flera insatser och aktiviteter för att adopterade ska få bättre stöd. Dessa olika initiativ är välkomna då MFoF anser att stöd efter adoption behöver klargöras. Socialnämndens särskilda ansvar för adopterade infördes den 1 januari 1998. Det är inte klart definierat vad stödet och hjälpen ska omfatta, hur långtgående insatser gruppen har rätt till eller vad som är en tänkt lägsta nivå av stöd. I utvärderingen av samtalsstödet har adopterade framfört ytterligare behov av bland annat gruppsamtal/stödsamtal, ekonomiskt stöd och rättshjälp.

Fortsatt arbete att utveckla PAS i Sverige

Som Sveriges centralmyndighet för 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner ansvarar MFoF för auktorisation och tillsyn över förmedlingsverksamheten vid internationella adoptioner. MFoF uppdrag är även att bedriva och främja ett kunskapsbaserat arbete och ansvara för kunskapsförmedling och samordning i frågor som bland annat rör föräldraförberedelse, medgivandeutredning och stöd till barn och föräldrar vid internationell adoption.

Internationellt brukar Post Adoption Services (PAS) användas som ett begrepp för att beskriva vägledning, stöd och råd som är riktat mot den adopterade och adoptivföräldrarna, före, under och efter en adoption. Som kunskapsmyndighet vill MFoF i samverkan med andra myndigheter fortsätta utveckla PAS-stödet (Post Adoption Services) till adopterade i Sverige för att ge förutsättningar till ett jämlikt stöd i landet.

De lärdomar som MFoF dragit av sina senaste uppdrag på området talar för att PAS behöver utgå från adoption som en process som för individen ses ur ett livsperspektiv. Olika teman kopplade till adoptionen kan aktualiseras i alla åldrar och utvecklingsfaser hos den adopterade. I syfte att uppnå en effektiv kedja av insatser bedömer MFoF att fler myndigheter behöver få i uppdrag att samverka med MFoF i detta arbete.

MFoF har under hösten 2021 fått föreskriftsrätt för internationella adoptioner och kommer utreda hur det påverkar myndighetens möjligheter att ha en mer styrande reglering.

Sammanfattande slutsatser

- MFoF välkomnar regeringens beslut om fortsatt adoptionsspecifikt samtalsstöd till fler målgrupper och i fler former. MFoF bedömer att det finns behov av adoptionsspecifikt samtalsstöd även för andra målgrupper. MFoF önskar att regeringen säkerställer ett långsiktigt kostnadsfritt samtalsstöd för målgrupperna och beslutar om var stödet varaktigt ska placeras. MFoF hoppas att tidigare erfarenheter av samtalsstödet såväl som MFoF:s kommande lärdomar beaktas i detta beslut.
- MFoF välkomnar regeringens beslut om fortsatt stöd till internationellt adopterade vid ursprungssökning. MFoF önskar att regeringen säkerställer ett långsiktigt stöd för adopterade som vill söka sitt ursprung.
- MFoF ser att kompetens, stöd och vård måste utvecklas och erbjudas för att möta mer omfattande behov vid psykisk ohälsa hos målgruppen. När det gäller stöd till adopterade i vid bemärkelse anser MFoF att stödet behöver klargöras och tydligt definieras. MFoF:s förhoppning är att dessa frågor tas om hand i Socialstyrelsens kartläggning och inom den särskilda utredningen Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt, dir 2021:95.
- MFoF kommer att fortsätta utveckla PAS-stödet för att ge förutsättningar till ett jämlikt stöd i landet. MFoF anser att fler myndigheter bör få i uppdrag att samverka med MFoF i arbetet.

MYNDIGHETEN FÖR
FAMILJERÄTT OCH
FÖRÄLDRASKAPSTÖD